Dames en heren, hooggewaardeerde gasten, waarde partijgenoten,
Op dit tiende, gewone congres van de Partij van de Arbeid, heet ik u allen bijzonder hartelijk welkom. Dit welkomstwoord gaat in de eerste plaats uit naar de vele honderden afgevaardigden uit het land, die met elkaar en tezamen met vele duizenden wijkhoofden, afdelingsbestuurders, gewestelijke bestuurders, raads- en statenleden de ruggegraat van onze partij vormen. Daarnaast heet ik welkom de belangstellenden, die van de publieke tribune onze als altijd openbare beraadslagingen zullen volgen en de heren en dames van de pers, radio en televisie, die zullen zorgen, dat het hier besprokene ook buiten deze zaal zal doordringen.
Een speciaal woord van welkom spreek ik graag tot onze gasten. Wij hebben voor dit congres voor de eerste maal uitgenodigd de minister-president.
Ik zeg zonder leedvermaak, dat wij het onder de huidige omstandigheden kunnen billijken, dat minister Marijhen aan deze uitnodiging geen gehoor heeft gegeven.
Voorts zijn op onze uitnodiging in ons midden de voorzitter van de Eerste en Tweede Kamer, de heren mr. J.A. Jonkman en nir. F.J.P.M. van Thiel, de burgemeester van Amsterdam, de heer mr. G. van Hall, alsmede de wethouders de heren J. Tabak, dr. P.J. Koets, drs. J.M. den Uyl, mr. Th.C.M.A.
Elsenburg en mr. R. van den Bergh; vertegenwoordigers van de K.V.P.,
V.V.D., A.R. en P.S.P., het Ned. Kath. Vakverbond, de Kon. Ned. Middenstands Bond.
Wij stellen u aller aanwezigheid op hoge prijs; onze uitnodiging aan u om hier te komen willen wij graag opgevat zien als een uiting van het streven naar openheid en openbaarheid, dat onze partij kenmerkt.
Ook zijn natuurlijk aanwezig vertegenwoordigers van het N.V.V., de VARA, directie Arbeiderspers, de Centrale, het NIVON, Culturele Sportbond en de Studentenfederatie DEMOS.
Last but not least, I welcome most warmly our foreign friends and comrades from Belgium, Great Britain, die Bundesrepublik, Norway, Denmark, Sweden and the Spanish Socialist Party in exile. Special guests are the secretary of the Socialist International, Albert Carthy and Miquel Martinez, leader of the Spanish Students in exile. Their presence in this congress we appreciate

the democratie socialist parties, affiliated; to the International,

Amongst the delegates from abroad is our good friend George Brown, vice-prime minister in the Labour Govemnsnt of Great Britain. We are proud to have him with us and we aak him to tell our British comrades, that we are following from day to day their heroic struggle for the well-being of the British peoplè in a modern, socialist and free society. We all hope, they will succeed in clearing the mess of conservatlve misgovernment and in making new progress, so as to win the next elections with a more oomfortable majority.

Es freut uns sehr, auch aus dem anderen grossen Nachberlande einen her-vorragenden Vertreter der sozialistische Partei begrüssen zu können und zwar das Mitglied des Vorstandes der Sozialistischen Partei Deutschlands, den Genossen Werner Figgen.

Die SPD hat gute Aussichte, die Bundestagswahlen,im Herbst nach jahren- langem Kampf gegen den Konservatismus zu gewinnen. Schon jetzt wünschen wir der SDP einen guten Erfolg. Die Beziehungen zwischen unsere beiden Völker werden noch immer getrusst von den Ereignissen wahrend der deutschen Besatzung in den Jahren 1940-1945, zwar wissen wir, dass auch einige Millionen Deutsche, darunter viele Sozial-demokraten im Kampf gegen den Nazionsl-Sozialismus alles geopfert haben, in manchen fallen eben das Leben. Ich gebe gerne dem Vertrauen Ausdruck, dass es diesem anderen, diesem freitheitlichen Deutschland gelingen wird, die Verjehrungsfrist fur Kriegsverbrecher aufzuheben, damit nicht in nachster Zeit unsere Henker Und Verfolger in Deutschland und auch hier frei und straflos herumspazieren können.

Een grote partij als de onze verliest in elke twee-jarige periode tussen twee congressen een aantal van haar gewone, weinig bekende en vooraanstaande leden. Deze keer wil ik hen allen herdenken in de persoon van Nico Stufkens, die aan het einde van het vorige jaar overleed.

Deze eenvoudige, kleine en toch zo grote man heeft voor de partij en voor het socialisme enorme betekenis gehad. Hij was een van de grote

wegbereiders van de naoorlogse doorbraak. Als bekend protestant, [missing] til»

tweede wereldoorlog met de S.D.A.P. Hij was in menig opzicht tijd- en geloofsgenoten ver vooruit. Wij blijven hem in dankbaarheid gedenken en met hem de vele anderen, die ons ontvielen.

In de twee-jarige periode, die thans achter ons ligt, heeft de Partij van de Arbeid

geprobeerd, zich in verschillend opzicht op de toekomst voor te bereiden. Van deze pogingen hebben de maatregelen en plannen om de organisatie en de werkwijze van de partij aan moderne verhoudingen aan te passen, veruit de meeste aandacht getrokken. Op een moment, waarop nog niet alle noodzakelijke besprekingen en voorbereidingen waren voltooid, noodzaakten perspublicaties ons, over onze plannen en maatregelen het een en ander openbaar te maken.
Wij deden dat in een eenvoudig geschriftje, dat verder helemaal geen pretenties had, onder de titel "De partij van morgen”. De reacties hierop, uit maar vooral ook van buiten de partij, zelfs tot uit België toe,
waren even verrassend als moedgevend.
Wij zijn met onze plannen thans een eindweegs gevorderd. Wij hebben een nieuw blad "Opinie" en het is in het algemeen goed ontvangen.
In de redactie zijn o.m. nu ook vertegenwoordigers uit de drie werkgemeenschappen opgenomen, opdat meer dan tot dusver protestantse, roomskatholieke en humanistische partijgenoten van eikaars problemen kennis kunnen nemen. Twee van onze drie werkgemeenschappen zullen i.p.v. hun maandblad op onregelmatige tijdstippen Cahiers gaan uitgeven. Met opheffing van de werkgemeenschappen heeft dat niets te maken. Ik zeg dat nog maar eens om alle geruchten de kop in te drukken.
Sedert een aantal maanden is pg. Van Os in dienst van het
partij-secretariaat. Hij is vooral belast met de zorg voor de wijze, waarop de partij in t.v., radio, pers enz. naar buiten treedt. Wie de zaken
aandachtig volgt zal zeker de resultaten van zijn werk al hebben kunnen waarnemen. Op dit congres worden u enige wijzigingen in statuten en regle-
menten voorgesteld, die ten dele ook met de nieuwe aanpak te maken hebben.

Datzelfde geldt, voor de vervanging van een aantal bezoldigde gewestelijke
[niet te lezen]

tegenover, dat thans een vijftal rayonbestuurders ter beschikking van de gewestelijke besturen zijn gekomen, om allerlei werkzaamheden te doen, die overdag gedaan moeten worden en verder een adviserende en stimulerende taak te vervullen. Bij deze nieuwe opzet blijft echter de

volledige verantwoordelijkheid voor alles, wat er in een gewest gebeurt of niet gebeurt bij het gewestelijk bestuur.
Veel aandacht heeft ons plan getrokken om onze Kamerleden dichter bij de kiezers te brengen, door ieder hunner te vragen in een eigen district contacten te leggen, daar regelmatig te komen en als verbindingsschakel tussen dat district en zijn problemen en de Kamerfractie te fungeren. Hoewel nog niet alle details geregeld zijn, kan worden gezegd, dat er bij de Kamerleden grote bereidheid bleek om dit plan mee te helpen uitvoeren.
Met opzet en organisatie van het gespreksgroepenwerk, dat dienen moet om de politieke gedachtenwisseling en vorming binnen de partij te stimuleren, zijn wij een eindweegs op streek gekomen.
De eerstvolgende 1 mei-dag gaat centraal gevierd worden in de vorm van een mei-festival.
Intussen staan er ook nog heel wat zaken op stapel, die een veel langere tijd van voorbereiding vereisen. Ik denk aan centrale leden-administratie en contributie-inning, een hervorming van ons contributie-stelsel en zo meer.
Aan de interne partij-democratie hebben wij, behalve door het opzetten

van het gespreksgroepenwerk ook nog op andere wijze gedokterd. Onder

leiding van pg. Samkalden heeft een commissie zich gebogen over de vraag hoe onze congressen verlost konden worden van bemoeienis met allerlei organisatorische, administratieve en financiële beslommeringen. Uit deze studie werd het voorstel geboren tot instelling van een Bijzondere huishoudelijke partijraad. Deze is nu al enkele malen bijeen geweest. Een nieuw huishoudelijk reglement voor deze bijzondere huishoudelijke partijraad moet door uw congres worden vastgesteld. Vervolgens heeft de commissie Interne Partijdemocratie zich verdiept.

[missing]
kunnen worden bewerkstelligd en zij heeft voorgesteld een aantal functies onverenigbaar te verklaren, met welke voorstellen de huishoudelijke partijraad zich in het

algemeen kon verenigen. Besloten werd, deze onverenigbaarheid niet in reglementsartikelen vast te leggen, omdat er onder omstandigheden wel eens van afgeweken moet kunnen worden. U vindt een en ander in "Paraat" van 28-11-1964. Daaruit zal u blijken, dat uitsluitend gesproken is over onverenigbaarheid van politieke functies. 't Ging niet om de vraag of een Kamerlid bijv. een niet-politieke functie of functies mag vervullen.
Als hij of zij dat kan en voldoende tijd voor het Kamerwerk beschikbaar houdt, is het zelfs een groot voordeel, als een Kamerlid ook andere functies heeft. Bat houdt hem in levend contact met de Samenleving en met de werkelijkheid en dat voorkomt, dat de Kamer een cöterie wordt van lieden, die menen, dat de wereld bij de gemeente-grenzen van Den Haag ophoudt.
Het treft mij telkens weer, dat bij de bespreking van dit onderwerp, vrijwel uitsluitend sprake is van Kamerleden-vakbondsfunctionarissen. Veel minder aandacht trekken werkgeverssecretarissen, functionarissen van boeren- en middenstandsorganisaties, bankiers, professoren, gemeente- en provinciebestuurders, etc.etc.

Een correspondent van "De Volkskrant" is zelfs bezig aan een poging om met behulp van dit probleem de goede verstandhouding tussen N.V.V, en P.v.d.A. te bederven. Behalve over vakbondsbestuurders in de Tweede Kamer schrijft ie over het verplichte lidmaatschap voor N.V.V.-leden van de P.v.d.A., dat opgeheven zal worden en andere baarlijke nonsens.

Iedereen, die dat wil, kan weten, dat er geen bindingen of banden tussen N.V.V. en P.v.d.A. bestaan. Het zijn zelfstandige organisaties met een eigen taak, werkterrein en verantwoordelijkheid. Van het N.V.V. zijn ongetwijfeld ook wel leden van andere partijen dan de P.v.d.A. lid, van de P.v.d.A. zijn zeker ook leden van N.K.V. en C.N.V. lid. Tussen P.v.d.A en N.V.V. bestaat gelukkig een goede verstandhouding. Enkele N.V.V.-mensen zijn door de P.v.d.A. in de Tweede Kamer gebracht en doen daar bijzonder goed werk.

In de leidende organen van de P.v.d.A. is geen discussie gaande, laat staan een beslissing genomen om in die situatie verandering te brengen. De indianen-verhalen van de "Volkskrant" zullen de goede verstandhouding tussen P.v.d.A, en N.V.V. niet bederven.

De commissie Interne Partijdemocratie hield zich ook bezig met de wijze kandidaatstelling voor de openbare lichamen en kwam met een sterk gewijzigd systeem, dat met enige wijzigingen door de huishoudelijke partijraad werd aanvaard. U.vindt dat nieuwe systeem uiteengezet in "Paraat" van 12 en 26 december 1964. Het zal straks in P.v.d.ABC worden afgedrukt.
Maar genoeg van al deze organisatorische kwesties. Zij trokken wel de meeste aandacht, maar zijn met het oog op de toekomst toch niet het belangrijkste.
In een publikatie "Op de kwaliteit van het bestaan" hebben wij kort, veel te kort, voor de verkiezingen van 1963 onze kijk, onze visie gegeven op de meest gewenste besteding van het in tamelijk snel tempo toenemende nationale inkomen. Wij kwamen kort gezegd, tot de conclusie,
dat in ons kleine land met zijn snel groeiende bevolking,- een toenemend deel van het stijgende volkswoningen besteed zal moeten worden aan allerlei gemeenschapsvoorzieningen. Want slechts de gemeenschap kan zorgen voor zuivere lucht en drinkbaar water, voor bescherming van de volksgezondheid en voldoende en betere volkswoningen, voor een uitgebreid en veilig wegennet en vooral voor goed en voor ieder toegankelijk onderwijs. Slechts de gemeenschap kan een evenwichtige bestemming van de bodem
voor wonen, werken, verkeer, landbouw en recreatie tot stand brengen voorkomen, dat speculanten zich aan de grondschaarste onmatig verrijke
De tegenstanders hebben zich destijds op onze denkbeelden geworpen en de kiezers bang gemaakt, dat wij op bestedingsbeperking uit waren

Neen - dan de christelijk-sociale politiek, die de drie confessionele partijen met de hulp van de liberalen na de verkiezingen zouden gaan voeren! Dat zou een voortzetting van het beleid-De Quay worden. Lonen en inkomens zouden stijgen en dat alles-..... zonder overbesteding
en dus ook zonder daarop volgende bestedings-

beperking. Het bewijs zou worden geleverd dat er ook zonder socialisten een sociaal-vooruitstrevende politiek kon worden gevoerd.

Al in de Troonrede voor 1965 moest worden aangekondigd, dat het mis was. Er werd voor 1964 een aanzienlijk tekort op de betalingsbalans geraamd en een beetje in paniek ging het kabinet-Marijnen de bestedingen beperken. Er werd niet te veel over gesproken. Dat is ook begrijpelijk, als men zich wil herinneren, hoe de heer Van Doorn, voorzitter van de K.V.P. een jaar of wat geleden de P.v.d.A. de partij van de bestedings-beperking en de K.V.P. de partij van de bezitsvorming noemde. Je moet maar durven! Maar al wordt er dan door de regering en de pers weinig over de bestedingsbeperking gezegd, zij wordt wel toegepast. En hoe!

De gemeenten zijn het eerste kind van de rekening. Wij hebben gecongres- seerd en geprotesteerd, wij hebben een amendement in de Tweede Kamer ingediend om de gemeenten rond ƒ 70 miljoen meer uit het Gemeentefonds te verstrekken. Wethouders en raadsleden van andere partijen hebben tezamen met ons geklaagd en geprotesteerd. Het mocht niet baten. De bestedingen moeten omlaag.

Het zijn niet alleen de gemeenten, die in de klem zitten.

De Brabantse K.V.P. is te hoop gelopen over de achterstand, die in de wegenaanleg ontstaat. De grote verkeersorganisaties als de A.N.W.B. slaan alarm.

De universiteiten protesteren, dat het hoger onderwijs in gevaar dreigt te komen door gebrek aan planning, vooruitzien en middelen. Voor de industriespreiding in eigen land en de ontwikkelingshulp aan andere landen is er ook al te weinig geld voor sport, recreatie en

landschapsbescherming wordt niet genoeg gedaan. De medezeggenschap der werknemers is nu weer voor de S.E.R. gegooid net als het plan tot vermogensaanwasdeling van de vakcentrales. Van een vermogensaanwasbelasting wil de regering niets weten, evenmin van verhoging der successierechten. De regering liet intussen de wilde speculatie in grond en huizen op haar beloop, verkocht haar aandelen in Breedband en dreigt nu ook een deel van de Yssel meerpolders te gelde te gaan maken. _,

Kortom, bij het verleden week afgetreden kabinet Marijnen was de toekomst van ons volk niet veilig, ook al zijn er op het terrein van de sociale voorzieningen en van de woningbouw goede dingen gedaan.

Eén en zelfs twee bekwame ministers in een kabinet als dit, maken nog geen progressieve zomer.

De praktijk heeft nu wel aangetoond, dat er in de politiek van het liberaal-confessionele

blok geen toekomstperspectief zit.

Het is een politiek, zoals Vondeling verleden jaar zei die geen leiding geeft aan de maatschappelijke ontwikkeling, maar die pas reageert als harde feiten daartoe dwingen.

Moet hetzelfde ook niet gezegd worden van d^{e} wijze, waarop in de laatste jaren met onze parlementaire democratie wordt omgesprongen? Ik durf nog altijd de stelling aan, dat de overgrote meerderheid van ons volk democratisch voelt en denkt.

'Hoe is dan te verklaren, dat de belangstelling en de waardering voor ons parlementaire stelsel zó miniem is? Ja, dat er soms van een duidelijke tegenzin en zelfs van minachting sprake is? Natuurlijk is er ook veel onkunde en wanbegrip, gewoon uit gemakzucht. En even natuurlijk wordt daar door bladen als "De Telegraaf" bewust op gespeculeerd. Doch daarmee is lang niet alles gezegd.

De werking van óns parlementaire stelsel is ondoorzichtig. Dat komt o.a. doordat er zoveel partijen zijn. Een partij, die stemmen wint, kan uit het kabinet gewipt worden na de verkiezingen, een partij, die stemmen verliest, kan erin komen. Dat begrijpen de kiezers niet. De verschuivingen, die bij een verkiezing optreden, zijn naar verhouding zo gering, dat de gewone man zegt: wat doet zo'n verkiezing ertoe, er verandert toch niets. Ons kiesstelsel van strikte evenredigheid werkt een en ander sterk in de hand.

Maar er is meer. De band tussen kiezers en gekozenen is erg zwak. Vertrouwen stelt men nu eenmaal in de eerste plaats in mensen. Als men de volksvertegenwoordigers persoonlijk niet kent, zal er ook weinig ver
trouwen zijn.

Het parlement zelf doet ook al weinig om uit de impasse te geraken.

Een vertoning als van jl. maandag in de Tweede Kamer doet het prestige van de volksvertegenwoordiging veel kwaad. En het is niet de eerste keer dat iets soortgelijks gebeurt. De regeringspartijen stichten verder veel kwaad door een tactiek, die neerkomt op wél blaffen, maar niet bijten. Als men daar een vaste praktijk van maakt, dan neemt op den duur het publiek het parlement niet ernstig maar.

Als men bij dit alles voegt het vrijwel ontbreken van enige staatsburgerlijke voorlichting en opvoeding in de scholen, dan is wel duidelijk, dat het er met ons parlementair-democratische stelsel niet zo florissant voorstaat. Kritische opmerkingen als die van oud-minister Cals, ook als zij weinig positiefs tot een oplossing bijdragen, hebben daarom een grote publiciteit in de pers.

De geschetste ontwikkeling van ons maatschappelijk en van ons staatkundig leven stuit bij de P.v.d.A. in toenemende mate op kritiek en weerstand.
In ons toekomstbeeld speelt de democratie als politiek systeem, maar ook als een alle menselijke verhoudingen bepalend en doordringend beginsel een grote rol. Wij willen in de maatschappij, die ons voor ogen staat, ernst gemaakt zien met de verantwoordelijkheid, welke de gemeenschap draagt voor het welzijn van al zijn leden.
En wij zijn dus niet van plan werkeloos toe te zien, als de democratie in discrediet raakt en het toekomstig welzijn van individu en gemeenschap in gevaar dreigt te komen door een gebrek aan visie en beleid van de regering.
Het is misschien goed, iets langer stil te staan bij de visie, die wij hebben op de toekomst van onze samenleving. Waar willen wij heen? Het wordt ons bij herhaling, vooral door jongeren gevraagd. En zij hebben gelijk, ernaar te vragen, want wij zijn allemaal elke dag bezig aan zoveel dikke praktijkbomen te zagen en te hakken, dat ook wij zelf soms het bos niet meer zien.
Onze aardbol, zei pg. Koopman op ons vorig congres, is te klein geworden voor een oorlog. Onze aardbol, zou men er aan toe kunnen voegen, is ook te klein voor absolute soevereiniteit der afzonderlijke staten.
In ons toekomstbeeld past daarom een internationale rechtsorde, toegeigend met organen en machtsmiddelen, die vrede en recht tussen de staten kunnen handhaven.
De Verenigde Naties zouden een begin daartoe kunnen zijn. Hand in hand met de opbouw van zulk een rechtsorde zou wederzijdse, gecontroleerde beperking én later afschaffing van de bewapening moeten gaan.
Wereldvrede, ontwapening, ontspanning en vreedzaam naast elkaar leven, kan men echter wel afschrijven, zolang de mensonterende rassendiscriminatie zovele geesten, met name in de blanke wereld, verduistert.
En u kunt zulk een vreedzame wereld ook wel vergeten, zolang de welvaartsverschillen tussen de ontwikkelde industriestaten en de overige landen zo groot zijn als vandaag en nog steeds groter worden. Dat moet vroeg of laat tot spanningen en uitbarstingen leiden.
En het is dus niet alleen uit menselijke overwegingen, doch ook omdat het verstandige politiek is, dat wij zullen voortgaan te pleiten voor meer ontwikkelingshulp. Zoals wij zullen voortgaan onze stem te verheffen tegen de resten van kolonialisme, vooral in de Portugese koloniën. En zoals wij niet zullen aflaten te protesteren, steeds wanneer mensen worden onderdrukt en vervolgd op grond van hun politieke overtuiging,

onverschillig of dat aan deze of aan de andere zijde van het ijzeren of het bamboe-gordijn is. Met intense spanning en hoop in het hart volgen wij de steeds weer opflakkerende strijd in Spanje, zoals die op dit ogenblik weer door de Spaanse studenten wordt gestreden.
In dit perspectief zien wij het streven naar een Verenigd Europa, uit rust met supra-nationale organen een streven waaraan de partij van dén beginne af haar volle steun heeft gegeven en zal blijven geven - niet als een einddoel maar als een begin. Wij zien het toekomstige Europa niet als een in zichzelf gesloten blok van zes Europese staten maar als een- Gemeenschap die open staat voor toetreding van andere democratischenEuropese landen, een gemeenschap, die het economische

verkeer met derde landen niet zal schuwen, maar uitbreiden, een gemeenschap, die doeltreffende democratische controle op zijn bestuursorganen zal kennen door een gekozen parlement, een gemeenschap tenslotte, die zolang de wereldsituatie dat nodig maakt, hechte banden met de andere deelgenoten in de HAVO zal onderhouden. Wij zullen op dit congres ook over enkele zaken, die de Westerse defensie raken, met elkaar van gedachten wisselen en het is wel gebleken, dat er over die zaken verschillend gedacht wordt in onze partij. Ik zal mij daar nu niet in mengen. Maar ik wil wel voorop stellen, dat de meningsverschillen bijv. over een mogelijke MLF of ANF en zulke projekten, niets af doen aan de vaste wil van de overgrote meerderheid in onze partij, om door een politiek van militaire paraatheid binnen de NAVO die positie van evenwaardige kracht tussen Oost en West te scheppen, die zoals gebleken is in de praktijk, de enige reële grondslag vormt om tot vermindering van de internationale spanning en stappen in de richting van bewapeningsbeperking te komen.
Het is duidelijk, dat deze internationale kant van ons toekomstbeeld veruit de belangrijkste is. Vooral de jeugd ziet dat in en is veel meer in internationale dan in nationale politieke vraagstukken geïnteresseerd.
Wij gaan op dit congres als u de statutenwijziging goedkeurt, de mogelijkheid scheppen om een internationale secretaris te kiezen. Daarmee onderstrepen wij, dat de internationale politiek meer gewicht moet krijgen in de toekomst.
Er zijn grote veranderingen gaande in de wereld buiten onze grenzen.
Ik kan slechts de belangrijkste aanstippen: de wijzigingen, die zich in de Sovjet-Unie en in de satelliet-staten voltrekken en de breuk tussen Moskou en Peking. Zij hebben

uiteraard iets met elkaar te maken.
Rusland en Oost-Europa stellen ons voor de vraag, of wij onze houding ten opzichte van het communisme en de communistische landen en partijen zouden moeten herzien.
De eerste vraag is dan, wat steekt er achter die veranderingen in Oost-Europa en in Rusland? Vormen, de destalinisatie, de verdwenen terreur, de opheffing van de slavenkampen, het feit, dat Chroestjow is afgezet en desondanks nog leeft, uitvloeisels van een wijziging in de partij-
doctrine? Bekeert het dictatoriale en totalitaire communisme zich tot de democratie? Worden de communistische partijen hier in West-Europa nu democratisch-socialistische partijen, alleen een beetje of een boel radicaler dan de onze maar even democratisch? Er is geen sprake van. Het marxisme-leninisme blijft onveranderd het richtsnoer. Het proletariaat is de klasse van de toekomst. Het beschikt over alle morele en andere eigenschappen om de leiding in staat en maatschappij op zich te nemen, daarbij gesteund door de onfeilbare wetenschap van het marxisme-leninisme. De communistische partij is de voorhoede van deze arbeidersklasse en oefent dus in haar naam de dictatuur uit. Niet alleen in de staat, neen ook over de economie, de godsdienst, de wetenschap, de kunst.
Onze houding tegenover dit stelsel en de daarop gebouwde partijen, behoeft geen herziening, wel versteviging. Theoretische versteviging vooral. Want de communisten lopen nooit met hun partij-leerstellingen te koop. Wel met allerhande aantrekkelijke leuzen, zoals hogere lonen en lagere prijzen.
Als echter de versoepeling der communistische praktijk in de communistische landen van de oppermachtige partijbazen is afgedwongen door een nieuwe generatie van intellectuelen, kunstenaars en arbeiders, dan kan en moet onze houding tegenover kontakten met instellingen en mensen uit de wereld achter het ijzeren gordijn wel anders zijn dan vroeger. Vroeger hebben wij die kontakten terecht gemeden, omdat zij onveranderlijk werden misbruikt door de communistische propagandamachine. Nu zullen communistische partij-instanties dat ook nog wel eens proberen en daarvoor moet men op zijn hoede zijn. Maar daartegen- over staat, dat een bevolking, die wat meer vrijheid aan de communistische bureaucratie ontwrongen heeft, natuurlijk niet zo gemakkelijk meer hét slachtoffer wordt van de partij-propagandamachine en uit de kontakten met het Westen heus wel haar eigen conclusies trekt. Derhalve toenadering tot het communisme -neen! Kontakten met mensen en instellingen van

achter het ijzeren gordijn, handelsbetrekkingen, wetenschappelijke uitwisseling, sportevenementen - ja! En ogen open daarbij!
In ons toekomstbeeld hoort ook een zeer ruime internationale samenwerking op economisch terrein. Op dat gebied verricht de E.E.G. pionierswerk van de eerste rang. Maar het zal nog vele, vele jaren duren, voordat de internationale samenleving ernst kan gaan maken met de verantwoordelijkheid van de gemeenschap voor het welzijn van elk van haar leden.
Sommige mensen denken nog altijd alleen in termen van sociale zekerheid, als over de verantwoordelijkheid van de gemeenschap jegens haar leden wordt gesproken. Bat is onze visie niet. Wij willen niet volstaan met zorg voor hen, die óp een of andere wijze buiten hun schuld tussen de maatschappelijke wielen dreigen te geraken, al hebben wij op dat terrein - juist op dat terrein - onze sporen verdiend.
Maar wij willen verder, veel verder.
Om het met Tinbergen te zeggen; in een samenleving, zoals wij ons die voor de toekomst wensen, heeft de gemeenschap het laatste woord over de wijze, waarop de produktiemiddelen worden gebruikt.
Het laatste woord, dat wil zeggen; de uiteindelijke beslissing.
Bit behoeft geenszins te betekenen, dat alle produktiemiddelen rechtstreeks of indirekt staatseigendom zijn en door de staat en zijn organen worden geëxploiteerd. Men kan zich velerlei vormen van exploitatie en eigendom denken, particuliere-eigendommen en exploitatie zullen in een hele reeks van gevallen niet alleen mogelijk, maar ook gewenst kunnen zijn.
In een samenleving met vrijheid van beroepskeuze, van consumptie en van vestiging - en dat willen wij toch - is dat voor de hand liggend.
Maar Het beginsel, dat de particuliere ondernemingsvorm altijd en ongezien de beste is en dat gemeenschapsexploitatie slechts bij wijze van uitzondering mag worden toegepast, verwerpen wij.
Alle bedrijfsvormen, ook de particuliere, zullen aan het algemeen welzijn getoetst moeten worden en de meest doeltreffende vorm, die moet worden gekozen. En zulks zou op den duur, dunkt mij, ook voor het grondgebruik moeten gelden.
Buiten de eigenlijke bedrijfssfeer zullen er dan door de gemeenschap en haar organen nog tal van voorzieningen dienen te worden getroffen, die de samenleving gezond en leefbaar houden of maken en die tevens

dienen tot volksontwikkeling en cultuurschepping en -spreiding.
Zijn wij er dan? Is hiermee het toekomstbeeld van de socialist vol
tooid? Neen. Er behoort ook, nog eens in de woorden van Tinbergen, een maximum aan gelijkheid tussen de burgers bij. Een maximum aan gelijkheid? Waarom geen totale gelijkheid? Omdat mensen geen engelen zijn en er dus prikkels tot studie en inspanning nodig blijven en Omdat sommige prestaties zeldzaam zullen zijn en er dus een hogere beloning voor kan worden bedongen. Wij zijn idealisten, geen utopisten. Is het afgunst, die de socialisten naar groter gelijkheid in inkomen en bezit doet streven? Beslist niet. Het is de vaste overtuiging, dat te grote verschillen in welstand, in bezit en dus ook in macht, de groei van een waarachtige mensengemeenschap in de weg staan.
Partijgenoten, wij schrijven net zo min als de oude Marx destijds, recepten voor de gaarkeuken van toekomst. Een blauwdruk voor de maatschappij van het jaar 2000 hebben wij niet, maar die hadden ze heus in de oude socialistische beweging ook niet!
Maar wij denken
ook niet, zoals vroeger, dat ons toekomstbeeld van de samenleving zich vanzelf wel verwezenlijkt, als wij maar eenmaal de politieke macht hebben veroverd. De politieke macht, d.w.z. alle politieke macht zouden we niet eens willen hebben. Daarom volstaan wij niet met in enkele globale trekken de maatschappij te schetsen, die ons voor ogen staat. Neen, wij zijn voortdurend bezig aan onze gedachten concrete inhoud te geven, duidelijk te maken, hoe wij van de huidige situatie naar een andere, betere kunnen komen, die ons weer een stuk verder brengt in de richting, die ik aangaf.
Onder leiding van mr. Burger heeft een commissie zich beziggehouden met ons parlementair-democratische systeem. Haar rapport is gereed. Het kon helaas niet tijdig genoeg meer in de afdelingen zijn, om het op dit congres te behandelen. Wij denken aan een buitengewoon congres in het najaar, waar dan tegelijk de verkiezingsprograms voor de raads- en statenverkiezingen van 1966 kunnen worden besproken.

Commissies van de W.B.S. die al eerder rapporten over beter wonen en over grondpolitiek in de gemeenten uitbrachten, zijn nu doende met de volgende

onderwerpen:

1. het onderwijs van de kleuter tot aan het hoger onderwijs;
2. verkeer en vervoer;
3. energievoorziening, waarbij ook aardgasproblemen worden bezien;
4. invaliden- en bejaardenzorg;
5. ruimtelijke ordening en grondpolitiek in de ruimste zin;
6. cultuurpolitiek;
7. luchtverontreiniging;
8. zorg voor de volksgezondheid.

Al die rapporten, waaraan vele, zeer deskundige krachten, ook wel van buiten de partij, medewerken, komen eerst op conferenties van de W.B.S. in openbare behandeling.
Vervolgens ontleent het P.B. er voor verkiezingsprograms de nodige concrete voorstellen aan en maken de Kamerfracties er bij hun werkzaamheden een goed gebruik van.
Tenslotte moeten die rapporten ook dienen als grondslag voor de gedachtenwisseling in de afdelingen en gespreksgroepen van de partij.
Zo bereidt de Partij van de Arbeid, die de Partij van Morgen wil zijn, zich voor op de strijd van de komende jaren. Zij doet dit, gedreven door dezelfde wil tot gerechtigheid, door dezelfde sociale bewogenheid, door hetzelfde idealisme, dat ook de grote voortrekkers van het socialisme eenmaal bezielde.
En zij voelt zich vanuit deze gevoelens gerechtigd om een klemmend beroep op de jonge generaties te doen. Het heeft een tijd lang kunnen schijnen, alsof met de voltooiing van een stelsel van sociale voorzieningen de socialistische strijd een groot deel van haar élan, van haar betekenis had verloren.
Elke dag blijkt duidelijker, dat dit gezichtsbedrog is. Er ligt een taak voor het socialisme, onvergelijkelijk veel groter en moeilijker dan het werk dat tot dus ver voltooid werd.